

Keywords: digital collections; digital educational environment; accessibility; electronic educational resources; EER expertise; ISO/IEC 19796; NISO; pedagogical suitability; quality criteria; structured collection.

УДК: 378.091.12:005.963.2

Н. Засць

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ РОЛІ SOFT SKILLS У ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Резюме

У статті досліджується роль м'яких навичок (soft skills) у трансформації професійної діяльності сучасного викладача закладу вищої освіти в умовах цифровізації освіти та змін освітньої парадигми. Проаналізовано теоретичні підходи до концептуалізації soft skills, визначено їх структуру та специфіку в контексті професійної діяльності викладача. Розкрито взаємозв'язок між розвитком soft skills та ефективністю професійної діяльності педагога, його здатністю до інновацій та створення студентоцентрованого навчального середовища.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та концептуалізації ролі soft skills у трансформації професійної діяльності викладача закладу вищої освіти в умовах зміни парадигми професійної взаємодії.

Завдання дослідження: здійснити теоретичний аналіз сутності та структури soft skills у контексті професійної діяльності викладача ЗВО; проаналізувати особливості трансформації професійної діяльності викладача в умовах сучасних викликів; систематизувати ключові soft skills, необхідні для ефективної педагогічної діяльності викладача у сучасному освітньому середовищі.

Для вирішення окреслених завдань використовувались наступні **методи** дослідження: аналіз наукової літератури; теоретичні (аналіз, синтез), педагогічні спостереження, опитування.

У результаті дослідження доведено, що soft skills є невід'ємною складовою професійної компетентності викладача ЗВО і виступають каталізатором трансформації педагогічної діяльності від традиційної моделі трансляції знань до фасилітації навчання та розвитку особистості здобувача вищої освіти.

Ключові слова: soft skills, м'які навички, професійна діяльність викладача, трансформація освіти, комунікативна компетентність, адаптивність.

Вступ. Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується інтенсивними трансформаційними процесами, зумовленими зміною освітніх парадигм та підвищенням вимог до якості підготовки фахівців. За таких умов суттєво трансформується роль сучасного викладача закладу вищої освіти, який уже давно перестав бути лише транслятором предметних знань, а набуває статусу фасилітатора навчання, ментора, тьютора, модератора освітніх процесів, агента інновацій та ключової фігури у формуванні сучасного фахівця і конкурентоспроможної особистості.

Ці зміни актуалізують потребу у переосмисленні компетентнісного профілю сучасного викладача, де поряд із традиційними професійними компетенціями (hard skills) все більшого значення набувають так звані «м'які навички» (soft skills) – комплекс соціально-психологічних, комунікативних, організаційних та особистісних якостей, що забезпечують ефективність професійної взаємодії та адаптацію до мінливих умов освітнього середовища.

Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури засвідчує зростання наукового інтересу до проблеми soft skills серед зарубіжних (Дж. Дж. Боуден, К. Вейнбергер, Р.

Вуд, Ч. Вудраф, Р. Джеймс, А. Дойль, Б.Еббот, М.Ендрюс, П. Кун, Д.МакКлелланд, А.Нільсон, та ін..) та вітчизняних (Т. Бучинська, М. Василькова, О.Василенко, О.Грішнова, Б. Данилишина, Н.Засць, О.Кірдан, Г. Мозгова, С.Наход, Т.Смагіна та ін.) науковців.

Дослідження О. Дубасенюк, Н. Брюханової, С. Калашнікової, О. Коваленко та ін. спрямовані на дослідження розвитку soft skills (або «м'яких навичок») в умовах трансформації української системи вищої освіти та їх значення для професійної підготовки майбутніх фахівців.

Водночас у в сучасному науковому дискурсі спостерігається певна асиметрія: проблема формування soft skills у здобувачів освіти досліджена достатньо ґрунтовно.

Методологічна складність дослідження значущості soft skills в професійній діяльності саме викладача закладу вищої освіти (ЗВО) полягає у відсутності єдиного підходу до визначення змісту цього поняття, його структурних компонентів та методології оцінювання. Крім того, залишається дискусійним питання про механізми впливу soft skills на ефективність професійної діяльності викладача.

Метою статті є теоретична концептуалізація ролі soft skills у трансформації професійної діяльності викладача закладу вищої освіти; систематизація наукових підходів до визначення сутності та структури «м'яких навичок» педагога, обґрунтування стратегічних напрямів їх розвитку в системі професійної підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні **завдання**:

- здійснити теоретичний аналіз наукових підходів до визначення поняття soft skills у контексті професійної діяльності;
- визначити структурні компоненти soft skills викладача ЗВО та диференціювати їх за функціональним призначенням;
- обґрунтувати стратегічні напрями розвитку soft skills викладачів ЗВО в системі підвищення кваліфікації та професійного розвитку; Реалізація поставлених завдань дозволить сформувати цілісне наукове уявлення про роль soft skills у професійній діяльності викладача ЗВО, визначити їх місце у структурі професійної компетентності науково-педагогічного працівника та окреслити перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

Результати: Визначено, що soft skills є невід'ємною складовою професійної компетентності викладача ЗВО і виступають каталізатором трансформації педагогічної діяльності від традиційної моделі трансляції знань до фасилітації навчання та розвитку особистості студента.

Поява дефініції «soft skills» сягає 1970-х років, коли у Збройних Силах США було ініційовано системне дослідження факторів, які визначають ефективність функціонування військових підрозділів у бойових умовах. Це емпіричне спостереження стало відправною точкою для переосмислення системи військової підготовки: поряд із технічними навичками володіння зброєю, тактичною підготовкою та фізичною витривалістю (hard skills), розпочато цілеспрямований розвиток соціально-психологічних компетенцій – навичок міжособистісної комунікативної, психологічної регуляції, конструктивного рішення конфліктів, взаємодопомоги. Ця інтегрована модель підготовки отримала назву soft skills training.

У Оксфордському словнику «soft skills (м'які навички) визначено як особисті якості, які дозволяють ефективно й гармонійно взаємодіяти з іншими людьми. Ці навички важко відстежити, перевірити та наочно продемонструвати (Oxford Learner's Dictionary, 2020).

Soft skills – це сукупність неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які дозволяють людині ефективно взаємодіяти з оточуючими, успішно справлятися зі своїми завданнями та досягати професійних цілей (Степанова, 2021).

На наш погляд, soft skills характеризують перелік особистих характеристик, що так або інакше пов'язані з ефективною взаємодією з іншими людьми: вмінням переконувати,

знаходити підхід до людей, міжособистісним спілкуванням, веденням переговорних процесів, роботою в команді, особистісним розвитком, ерудованістю, креативністю, комунікаційною взаємодією, високим рівнем самоорганізації тощо (Заєць, 2017).

Дослідники М. Воттс та Р. Воттс вважають, що «м'які навички – це сукупність продуктивних рис особистості, які характеризують відносини в середовищі. Ці навички можуть включати в себе соціальну благодать, комунікативні здібності, мовні навички, особисті звички, когнітивні або емоційні співпереживання, управління часом, колективну роботу та риси лідерства. М'які навички доповнюють hard skills, також відомі як технічні навички необхідні для щоденної продуктивної роботи» (М.Воттс, 2009).

У сучасному науковому дискурсі soft skills концептуалізуються не як периферійні або допоміжні компетенції до професійних знань, а як фундаментальні, наскрізні навички, що запускають траєкторію особистісного та професійного розвитку людини впродовж усього життя.

Говорячи про значущість ролі soft skills професійній діяльності зауважимо, що дослідження, проведені в Гарвардському університеті та Стенфордському дослідницькому інституті, засвідчують, що внесок професійних навичок (hard skills) у професійну успішність становить лише 15%, тоді як м'які навички (soft skills) забезпечують 85% успіху (Поліщук & Шаповалова, 2020).

Отже, *Soft skills – це інтегрований комплекс соціально-психологічних, комунікативних, когнітивних, емоційно-вольових та організаційних компетенцій, які забезпечують здатність особистості до:*

- *безперервного навчання (lifelong learning)* – уміння самостійно ідентифікувати власні освітні потреби, здійснювати критичну оцінку отриманої інформації та адаптувати нові знання до змінених умов професійної чи соціальної діяльності, обирати достовірні і ревалентні джерела інформації;

- *ефективної професійної діяльності* – здатність працювати в команді, приймати відповідні рішення, координувати проєктну діяльність і вирішувати нестандартні завдання;

- *конструктивної міжособистісної взаємодії* – навички емпатійного слухання, переконливої комунікації, врегулювання конфліктів, побудови довірчих стосунків;

- *досягнення стратегічних життєвих цілей* – здатність до цілепокладання та планування, навичок саморегуляції, долаття перешкод; вміння зберегти мотивацію в умовах невдач.

Концептуалізація ролі soft skills у контексті професійної діяльності викладача ЗВО набуває особливої актуальності з огляду на кілька взаємопов'язаних чинників.

По-перше, сучасне покоління здобувачів освіти характеризується специфічними когнітивними стилями та особливостями сприйняття інформації, життєвими цінностями та очікуваннями від освітнього процесу, що вимагає від викладача гнучкості, емпатії, здатності до діалогу та розуміння психологічних особливостей студентської аудиторії.

По-друге, перехід до змішаних та дистанційних форм навчання, активне впровадження цифрових технологій у освітній процес потребують від викладача не лише технічної компетентності, а й умінь організації онлайн-комунікації, підтримання мотивації студентів у віртуальному середовищі, створення психологічно комфортного цифрового освітнього простору.

По-третє, інтернаціоналізація вищої освіти, академічна мобільність, мультикультурне середовище сучасних університетів актуалізують значущість міжкультурної комунікації, толерантності, здатності працювати з різноманітною аудиторією, при цьому продукуючи командну взаємодію.

По-четверте, зростання вимог до наукової продуктивності викладачів, необхідність участі в грантових проєктах, міжнародних дослідженнях, академічній співпраці підвищують роль таких soft skills, як критичне мислення, креативність, навички

проектного менеджменту, вміння презентувати результати досліджень та будувати професійні мережі.

Розгляд історичних витоків та сучасного розуміння концепції *soft skills* закономірно підводить нас до аналізу цих навичок у професійній діяльності викладача закладу вищої освіти.

Як зазначає Е. Стрига (2013), сучасні викладачі покликані стати агентами докорінних змін в системі вищої освіти України. Вони виконують виховну та розвиваючу функцію, сприяючи формуванню комунікативних навичок, соціального інтелекту студентів. Самі студенти при цьому перестають бути об'єктами впливу.

Згідно Професійного стандарту (2021) сучасний викладач має володіти такими загальними (ключовими) компетентностями, як критичне мислення, комунікативні навичками, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, обґрунтовувати, планувати, виконувати дослідницький/творчий проєкт, готувати та проводити наукові й освітні заходи, генерувати нові ідеї (креативність); діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

У зв'язку з чим, нового значення набувають *soft skills* викладача ЗВО як інтегральна професійно-особистісна характеристика, що дозволяє ефективно здійснювати професійну діяльність у нових організаційно-педагогічних умовах

Питання «Які конкретно *soft skills* формують профіль сучасного викладача?» є не просто термінологічним уточненням, а практичним завданням, оскільки без чіткого розуміння структури м'яких навичок неможливо розробити ефективні програми їх формування, створити валідний діагностичний інструментарій або застосувати критерії оцінювання професійної майстерності. Відтак, необхідно здійснити детальну декомпозицію *soft skills* викладача, виділивши ключові компоненти, що приносять його здатність до ефективної педагогічної взаємодії.

Однією з найважливіших компетенцій (або «скілів») для викладача вищої школи вважаємо *емоційний інтелект (EI)*.

Він включає чотири основні компоненти: розуміння власних емоцій та потреб; контроль над власними емоціями; сприйняття та розуміння емоцій інших людей; вміння керувати емоціями інших (Зоря & Степанова, 2021).

Сучасний викладач вищої школи потребує сприйняття і глибокого усвідомлення поняття «емоційний інтелект», бо, свідомо, чи несвідомо, кожен сьогодні є бійцем на цій арені всесвітнього масштабу. І задача викладача сьогодні полягає далеко не тільки у інформаційному забезпеченні здобувачів вищої освіти, допомозі у оволодінні практичними навичками та контролі знань студентів, а й готовності до взаємодії зі здобувачем освіти на емоційному рівні (Федорченко, 2024).

Викладач з високим рівнем емоційного інтелекту здатний створювати сприятливу психологічну атмосферу в аудиторії, ефективно справлятися зі стресовими ситуаціями, розуміти індивідуальні особливості студентів та адекватно реагувати на їхні емоційні стани. Це особливо важливо в умовах дистанційного навчання, коли емоційний зв'язок зі студентами підтримувати складніше.

Такі компоненти ЕІ як **емпатія, саморегуляція та емоційна усвідомленість** забезпечують ефективне вирішення конфліктних ситуацій, злагожену продуктивну взаємодію, сприяють формуванню довірливих взаємин як серед здобувачів освіти, так і в колективі однодумців.

Фундаментальною компетентністю для викладача ЗВО є *комунікативна*. На думку Н. Волкової та О. Лебідь комунікативна компетентність викладача є інтегральним особистісним утворенням, що забезпечує ефективність здійснення комунікації в системі професійних відносин та передбачає усвідомлене розуміння цінності комунікації для професійної діяльності викладача, опанування культури й технологій комунікацій, вербальних, невербальних і комп'ютерних засобів для збагачення комунікацій, оновлення власного комунікативного досвіду (Волкова, 2020).

Важливою складовою професійної комунікації є **надання якісного, своєчасного та конструктивного зворотного зв'язку**, який сприяє усвідомленню здобувачами власних навчальних досягнень і труднощів. У цьому контексті **комунікативна компетентність** постає як одна з найважливіших складових **soft skills викладача ЗВО**, оскільки поєднує в собі мовленнєві вміння, соціальну чутливість, емпатію, здатність до активного слухання та ефективного управління міжособистісною взаємодією. Саме розвинена комунікативна компетентність забезпечує продуктивний освітній процес, сприяє формуванню позитивного психологічного клімату та підвищує якість вищої освіти загалом.

Серед ключових soft skills сучасного викладача закладу вищої освіти чільне місце посідають *критичне мислення та креативність* – взаємопов'язані когнітивні компетенції, що сприяють здатності сучасного викладача до інноваційної діяльності, ефективного вирішення нестандартних педагогічних завдань та формування відповідних навичок у студентів.

Критичне мислення викладача ЗВО проявляється у здатності до аналітичного осмислення педагогічних ситуацій, об'єктивній оцінці інформації з різних джерел (зокрема ІІІ), структуруванні логічних завдань у навчальному матеріалі, рефлексії власної педагогічної практики та прийнятті обґрунтованих методичних рішень.

Критичне мислення як необхідна умова професійної компетентності педагога дозволяє уникати догматизму, стереотипності, натомість сприяє формуванню у студентів навичок самостійного, аргументованого судження. Викладач із розвиненим критичним мисленням здатний аналізувати ефективність різних педагогічних підходів, критично (за потреби) оцінювати традиційні методи навчання, виявляти їх обмеження та адаптувати до сучасних освітніх викликів. Принагідно зауважимо, що вміння професійного пошуку необхідної актуальної інформації, здатність її проаналізувати, оцінити та інтегрувати в професійні завдання, є необхідною складовою не тільки фахової підготовки, але загальної інтелектуальної культури сучасного фахівця – професіонала у світі цифрових технологій, інформаційних воєн та «фейкових новин». Особливої актуальності ця проблема набуває в контексті гібридних інформаційних війн, де маніпулювання суспільною свідомістю здійснюється цілеспрямовано.

Теоретичною основою визначення критичного мислення є розрізнення двох способів сприйняття світу: предметного (не рефлексивного, неусвідомлюваного, неухважного) і критичного (рефлексивного мислення, що характеризується усвідомленням того, що відбувається, уважністю, здатністю до запитань, здатністю розрізняти стереотипи, розпізнавати маніпуляції, тощо) (Усанова, 2024).

У контексті швидких змін освітніх технологій, появи штучного інтелекту, трансформації освітніх парадигм критичне мислення викладача набуває додаткового значення. Педагог має вміти критично оцінювати нові освітні тренди, відрізняти науково обґрунтовані інновації від сучасних, але малоефективних новацій, аналізувати обґрунтованість психолого-педагогічних досліджень та приймати зважені рішення щодо впровадження інновацій у власну практику.

Критичне мислення також проявляється у здатності викладача ставити під сумнів власне переконання, визнавати помилки та бути відкритим до нових ідей, що є ознакою інтелектуальної зрілості та професійної гнучкості.

Креативність як складова soft skills викладача забезпечує здатність до генерації оригінальних педагогічних ідей, розробки інноваційних методів викладання, створення нестандартних навчальних завдань та гнучкого реагування на непередбачуваному рівні освітнього процесу.

Критичне мислення та креативність знаходяться в діалектичному взаємозв'язку: критичне мислення дозволяє оцінити доцільність та ефективність креативних ідей, а креативність забезпечує генерацію альтернативних рішень для критичного аналізу.

Тобто, критичне мислення та креативність викладача мають надважливе значення для підвищення ефективності професійної діяльності і забезпечують модельну функцію: демонструючи ці якості в професійній практиці, викладач формує відповідні компетенції у студентів, тим створює культуру інтелектуальної відкритості, творчого пошуку та критичного дискурсу в освітньому середовищі.

Зважаючи на зазначене, в сучасних умовах цифрової трансформації освіти особливого значення набуває розвиток *цифрової компетентності*.

Підтвердження даної думки бачимо в результатах дослідження TALIS, згідно яких однією із ключових компетентностей освітянина визнано цифрову грамотність та використання штучного інтелекту. Дослідження показало, що 75% педагогів у Сингапурі та ОАЕ використовують штучний інтелект у своїй професійній діяльності, що свідчить про стрімку цифровізацію освіти (OECD, 2024).

Погоджуємось, що цифрова компетентність педагога має забезпечувати розвиток широкого спектра всіх її складових: медіаграмотності, опрацювання та критичного оцінювання інформації, безпеки і співпраці в мережі Інтернет, знань про різноманітні цифрові технології й пристрої, вміння послуговуватися відкрити ресурсами та технологіями для професійного розвитку та ін.. (Самко, 2021).

Тобто, цифрова компетентність викладача ЗВО полягає не лише у володінні інформаційно-комунікаційними технологіями, а й у здатності ефективно інтегрувати цифрові інструменти в освітній процес, забезпечувати якісну взаємодію зі студентами в онлайн- та змішаному форматах, критично оцінювати цифровий контент і дотримуватися принципів академічної доброчесності в цифровому середовищі.

Адаптивність і гнучкість не менш важливі складові soft skills, оскільки дозволяють викладачеві оперативно реагувати на зміни в освітній політиці, технологічних інноваціях та потребах здобувачів освіти. Зазначені компетентності виявляються у здатності швидко змінювати педагогічні стратегії, оновлювати зміст навчальних дисциплін, застосовувати різні формати навчання та ефективно працювати в умовах невизначеності й кризових ситуаціях. При цьому гнучкість мислення сприяє творчому підходу до організації освітнього процесу, підвищенню мотивації студентів і забезпеченню їх активної залученості до навчання.

Ефективне управління часом і розвинена самоорганізація – ключові професійні компетентності викладача закладу вищої освіти. Ці компетентності: про здатність раціонально планувати власний час, ефективно організовувати освітній процес; про вміння інтегрувати сучасні педагогічні технології та методики навчання; про визначення пріоритетів та дотримання встановлених термінів виконання завдань. Тайм – менеджмент забезпечує високу продуктивність професійної діяльності й виступає важливим чинником профілактики професійного вигорання.

Самоорганізація в свою чергу передбачає сформованість навичок саморефлексії, критичного осмислення результатів власної діяльності та орієнтацію на безперервний професійний розвиток.

Викладач, який володіє цими якостями, не лише ефективно керує власною діяльністю, а й виступає взірцем самодисципліни, відповідальності та організованості для студентської молоді. Отже, трансформація професійної діяльності викладача закладу вищої освіти в умовах цифровізації, глобалізації та постійних суспільних змін зумовлює зростання ролі soft skills, оскільки вони забезпечують здатність оперативно реагувати на виклики освітнього середовища, ефективно інтегрувати цифрові технології в освітній процес та підтримувати якість навчання в умовах невизначеності. У синергетичному поєднанні ці навички сприяють підвищенню професійної мобільності, конкурентоспроможності та готовності до інноваційної діяльності.

Дискусія. Концептуалізація ролі soft skills у трансформації професійної діяльності викладача ЗВО є актуальним науковим завданням, що має як теоретичне, так і практичне значення.

Теоретична значущість полягає у систематизації наукових уявлень про сутність, структуру та функції soft skills у контексті педагогічної діяльності у вищій школі, виявленні закономірностей їх впливу на ефективність професійного функціонування викладача, розробці концептуальної моделі інтеграції «м'яких навичок» у структуру професійної компетентності науково-педагогічних працівників.

Практична значущість визначається можливістю використання результатів дослідження для модернізації системи підготовки та підвищення кваліфікації викладачів ЗВО, розробки цільових програм розвитку soft skills, вдосконалення критеріїв оцінювання якості викладацької діяльності, створення сприятливого організаційно-педагогічного середовища, що стимулює професійний розвиток науково-педагогічних працівників.

Висновки. Soft skills відіграють значущу роль у професійній діяльності викладача закладу вищої освіти. Комунікативні навички, емоційний інтелект, критичне мислення, адаптивність та ін. доповнюють професійні знання та є необхідними для ефективної педагогічної діяльності в сучасних умовах.

Розвиток soft skills має стати пріоритетним напрямом професійного зростання викладачів ЗВО. Це вимагає як індивідуальних зусиль самих викладачів, так і системної підтримки з боку адміністрації університетів, створення відповідних програм підвищення кваліфікації, впровадження культури безперервного професійного розвитку.

Водночас слід підкреслити, що розглянуті в дослідженні soft skills не вичерпують усього спектра надпрофесійних компетентностей, важливих для сучасного викладача ЗВО.

Перспективу даного дослідження вбачаємо в подальшому аналізі значущості гнучких навичок в діяльності викладача ЗВО та розробці ефективних методик оцінювання рівня розвитку soft skills викладачів, створенні спеціалізованих тренінгових програм, адаптованих до специфіки різних спеціальностей. Оскільки тільки комплексний підхід до розвитку як професійних, так і надпрофесійних компетентностей забезпечить якісну підготовку фахівців у закладах вищої освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Волкова Н.П., Лебідь О.В. (2020) Формування комунікативної компетентності майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Дніпро: ТОВ «Роял Принт». Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. № 2 (20). С. 168–179

Заєць, Н.Ю. (2017). Вплив тайм – менеджменту керівника на розвиток позитивного іміджу загальноосвітнього навчального закладу. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Педагогічні науки, 142, 45-50.

Закон України «Про вищу освіту» від 01.01.2014 р. (зі змінами від 02.11.2021 р. № 1838-IX). Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 47, ст.384. URL: <http://surl.li/dwaig>.

Кові, С. Р. (2014). 7 звичок надзвичайно ефективних людей. пер. з англ. О. Любенко. 2-ге вид. Харків. Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля. 384 с.

Корнюш, Г.В. (2020). Формування м'яких навичок у студентів закладів вищої освіти в контексті навчання іноземних мов. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. (36). 99–110

Підручна, І.Б. (2012). Психологічні особливості часової компетентності особистості. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Психологія. 1009(49). 49–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPC_2012_1009_49_12 (Дата звернення 30.05.2024).

Равен, Дж. (2019). Компетентність в сучасному суспільстві. Виявлення, розвиток та реалізація. Київ. Либідь. 396с.

Самко, А. М. (2021). Цифрова компетентність педагогічного персоналу в системі післядипломної педагогічної освіти. *Освітня аналітика України*, (2(13)), 33–43.

Стрига, Е. В. (2013). Ролі викладача вищого навчального закладу. *Наука і освіта*, 5, 48–50

Стинська, В.В., Прокопів, Л.М., Серман, Л.І. (2021). «Soft skills» у практиці підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти. *Гірська школа Українських Карпат*. Івано-Франківськ. (24). 100–103.

Степанова, Н. М. (2023). Розвиток soft skills майбутніх педагогів під час викладання громадянсько-навчальних курсів у закладі вищої освіти. *Імідж сучасного педагога*, (1(208)), 35–38. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1\(208\)-35-38](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1(208)-35-38)

Сучасний викладач закладу вищої освіти: виклики та інновації. (2023). *Педагогіка*, 1(1), 44–48. [https://doi.org/10.31652/3041-1203-2023\(1\)-44-48](https://doi.org/10.31652/3041-1203-2023(1)-44-48)

Усанова, Л., Усанов, І., & Штепа, О. (2024). Формування критичного мислення в системі компетентної підготовки фахівців. *Українська професійна освіта=Ukrainian Professional Education*, (16), 48–55. <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2024.16.314293>

Федорченко, В. І., Івахнюк, Т. В., Ананьєва, М. М., Боброва, Н., & Ганчо, О. (2024). Емоційний інтелект у діяльності викладача вищої школи, здобувача вищої освіти та практикуючого лікаря. *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії*, 24(1), 200–204. <https://doi.org/10.31718/2077-1096.24.1.200>

OECD. (2024). TALIS 2024 results (Volume I): Teaching and learning in diverse and digitally intensive environments. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/en/about/programmes/talis.html>

Watts, M., & Watts, R. K. (2009). Developing soft skills in students. *The International Journal of Learning: Annual Review*, 15(12), 1–10. Retrieved March 5, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/290728890_Developing_Soft_Skills_in_Students
Soft skills. *Oxford Learner's Dictionary*. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/soft-skills> (дата звернення: 11.12.2025)

REFERENCES

Covey, S. R. (2014). *7 zvychoh nadzvychaino efektyvnykh liudei* [The 7 habits of highly effective people] (O. Liubenko, Trans.; 2nd ed.). Knyzhkovyi Klub “Klub Simeinoho Dozvillia”.

Fedorchenko, V. I., Ivakhniuk, T. V., Ananieva, M. M., Bobrova, N., & Hanch, O. (2024). Emotsiynnyi intelekt u diialnosti vykladacha vyshchoi shkoly, zdobuvacha vyshchoi osvity ta praktykuiuchoho likaria [Emotional intelligence in the activities of a higher school teacher, a higher education seeker and a practitioner]. *Aktualni problemy suchasnoi medytsyny: Visnyk Ukrainy medychnoi stomatolohichnoi akademii*, 24(1), 200–204. <https://doi.org/10.31718/2077-1096.24.1.200>

Korniush, H. V. (2020). Formuvannia miaklykh navychok u studentiv zakladiv vyshchoi osvity v konteksti navchannia inozemnykh mov [Formation of soft skills in students of higher education institutions in the context of teaching foreign languages]. *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky. Naukovi doslidzhennia. Dosvid. Poshuky*, (36), 99–110.

Pidruchna, I. B. (2012). Psykholohichni osoblyvosti chasovoi kompetentnosti osobystosti [Psychological features of temporal competence of personality]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Psykholohiia*, 1009(49), 49–52. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKKhIPC_2012_1009_49_12

Raven, J. (2019). *Kompetentnist v suchasnomu suspilstvi. Vyiavlennia, rozvytok ta realizatsiia* [Competence in modern society. Identification, development and implementation]. Lybid.

Samko, A. M. (2021). Tsyfrova kompetentnist pedahohichnoho personalu v systemi

pisliadyplomoi pedahohichnoi osvity [Digital competence of teaching staff in the system of postgraduate pedagogical education]. *Osvitnia analityka Ukrainy*, 2(13), 33–43.

Stepanova, N. M. (2023). Rozvytok soft skills maibutnikh pedahohiv pid chas vykladannia hromadianoznavchlykh kursiv u zakladi vyshchoi osvity [Development of soft skills of future teachers during the teaching of civic education courses in a higher education institution]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 1(208), 35–38. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1\(208\)-35-38](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1(208)-35-38)

Stryha, E. V. (2013). Roli vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu [Roles of a higher education institution teacher]. *Nauka i osvita*, 5, 48–50.

Stynska, V. V., Prokopiv, L. M., & Serman, L. I. (2021). «Soft skills» u praktytsi pidhotovky maibutnikh vykladachiv zakladu vyshchoi osvity [“Soft skills” in the practice of training future teachers of higher education institutions]. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat*, (24), 100–103.

Suchasnyi vykladach zakladu vyshchoi osvity: vyklyky ta innovatsii [Modern teacher of a higher education institution: challenges and innovations]. (2023). *Pedevtolohiia*, 1(1), 44–48. [https://doi.org/10.31652/3041-1203-2023\(1\)-44-48](https://doi.org/10.31652/3041-1203-2023(1)-44-48)

Usanova, L., Usanov, I., & Shtepa, O. (2024). Formuvannia krytychnoho myslennia v systemi kompetentnisnoi pidhotovky fakhivtsiv [Formation of critical thinking in the system of competence training of specialists]. *Ukrainska profesiina osvita*, (16), 48–55. <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2024.16.314293>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). *Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»* [Law of Ukraine “On Higher Education”] (No. 1556-VII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

Volkova, N. P., & Lebid, O. V. (2020). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh doktoriv filosofii v umovakh aspirantury [Formation of communicative competence of future doctors of philosophy in postgraduate studies]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelii. Seriia «Pedahohika i psykhologhiia»*. *Pedahohichni nauky*, 2(20), 168–179.

Zaiets, N. Yu. (2017). Vplyv taim-menedzhmentu kerivnyka na rozvytok pozytyvnoho imidzhu zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Influence of the manager's time management on the development of a positive image of a comprehensive educational institution]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka. Pedahohichni nauky*, 142, 45–50.

OECD. (2024). *TALIS 2024 results (Volume I): Teaching and learning in diverse and digitally intensive environments*. OECD Publishing. Retrieved from <https://www.oecd.org/en/about/programmes/talis.html>

Watts, M., & Watts, R. K. (2009). **Developing soft skills in students**. *The International Journal of Learning: Annual Review*, 15(12), 1–10. Retrieved March 5, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/290728890_Developing_Soft_Skills_in_Students

Soft skills. Oxford Learner's Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/soft-skills>

N. Zaiets

CONCEPTUALIZATION OF THE ROLE OF SOFT SKILLS IN THE TRANSFORMATION OF A HIGHER EDUCATION LECTURER'S PROFESSIONAL ACTIVITY

Abstract

The article examines the role of soft skills in the transformation of the professional activity of a modern higher education institution lecturer in the context of educational digitalization and changes in the educational paradigm. The main theoretical approaches to the conceptualization of soft skills are analyzed, and their structure and specific features in the professional activity of higher education lecturers are outlined. The relationship between the development of soft skills and the effectiveness of pedagogical activity, lecturers' capacity for innovation, adaptability to educational changes, and the creation of a student-centered learning environment is revealed. The aim of the study is to provide a theoretical substantiation and conceptualization of the role

of soft skills in the transformation of the professional activity of higher education lecturers under conditions of a shift in the paradigm of professional interaction.

The objectives of the study include conducting a theoretical analysis of the essence and structure of soft skills in the context of lecturers' professional activity; analyzing the peculiarities of the transformation of lecturers' professional activity in response to contemporary educational challenges; and systematizing the key soft skills necessary for effective pedagogical activity in the modern educational environment. To achieve the stated objectives, the following research methods were employed: analysis of scientific literature, theoretical methods (analysis and synthesis), and pedagogical observation. The findings demonstrate that soft skills constitute an integral component of the professional competence of higher education lecturers and act as a catalyst for the transformation of pedagogical activity from a traditional knowledge-transmission model to the facilitation of learning and the personal development of higher education students.

Keywords: soft skills, professional activity of lecturers, transformation of education, communicative competence, adaptability.

УДК 378.015.3:159.942:316.722

Ю. Косенчук

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ КРОСКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ: ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Резюме

У статті здійснено теоретико-емпіричний аналіз ролі емоційного інтелекту у формуванні кроскультурної компетентності студентів в умовах глобалізації та інтенсифікації міжкультурної комунікації. Узагальнено сучасні наукові підходи до розуміння емоційного інтелекту та міжкультурної компетентності, окреслено їх структурні компоненти й психологічні механізми взаємозв'язку. Визначено ключові психологічні та соціальні чинники, що зумовлюють ефективність міжкультурної взаємодії у студентському середовищі.

Метою дослідження є вивчення взаємозв'язку між рівнем емоційного інтелекту та сформованістю кроскультурної компетентності студентів, а також аналіз ефективних методів їх розвитку в освітньому процесі. Для досягнення поставленої мети використано теоретичний аналіз наукових джерел, анкетування та опитування студентів, тренінгові та інтерактивні методи роботи, а також методи статистичної обробки результатів, зокрема кореляційний і порівняльний аналіз.

Результати дослідження засвідчують, що емоційний інтелект виступає одним із провідних чинників формування кроскультурної компетентності, оскільки сприяє розвитку емпатії, толерантності, емоційної саморегуляції та адаптивності поведінки у мультикультурному середовищі. Обґрунтовано ефективність застосування тренінгових програм, рольових ігор, кейс-стаді та рефлексивних вправ для підвищення рівня емоційного інтелекту та міжкультурних навичок студентів.

Висновки. Зроблено висновок, що інтеграція розвитку емоційного інтелекту в освітні програми закладів вищої освіти створює умови для системного формування кроскультурної компетентності та підвищення готовності студентів до міжкультурної комунікації в глобалізованому освітньому просторі.

Ключові слова: емоційний інтелект, кроскультурна компетентність, міжкультурна комунікація, студенти, глобалізація освіти, розвиток навичок, інтеграція ЕІ у навчальний процес.

Вступ. У сучасних умовах глобалізації та активізації міжкультурної комунікації підготовка студентів до ефективної взаємодії у мультикультурному середовищі набуває особливої значущості та розглядається як одне з пріоритетних завдань вищої освіти. Інтенсифікація міжнародної академічної мобільності, розширення культурного різноманіття студентських спільнот і зростання